

**МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)  
ГУМАНІСТИЧНО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ЯНА ДЛУГОША  
В МІСТІ ЧЕНСТОХОВІ (ПОЛЬЩА)**

**ISSN (print) 2617-0833  
ISSN (online) 2617-0841**

**Міжнародний науковий журнал  
«ОСВІТА І НАУКА»**

**ПРИРОДНИЧІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ  
ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ  
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**

*Виходить два рази на рік*

*Випуск 1(26) 2019*

**МУКАЧЕВО-ЧЕНСТОХОВА**

**MUKACHEVO STATE UNIVERSITY (UKRAINE)  
HUMANISTIC-NATURAL SCIENCES UNIVERSITY NAMED AFTER YANA  
DLUHOSHA IN CZESTOCHOWA (POLAND)**

**ISSN (print) 2617-0833  
ISSN (online) 2617-0841**

**International scientific journal  
«EDUCATION AND SCIENCE»**

**NATURAL AND TECHNICAL SCIENCES  
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES  
ECONOMIC SCIENCES**

**Published twice a year**

***Issue 1(26) 2019***

**MUKACHEVO-CZĘSTOCHOWA**

**Міжнародний науковий журнал  
«ОСВІТА І НАУКА»**

*Заснований у 2006 році. Виходить двічі на рік.  
Співзасновники та видавці журналу*

*Мукачівський державний університет (Україна)  
Гуманістично-природничий університет ім. Яна  
Длугоша в місті Ченстохові (Польща)*

*У 2018 році перереєстрований, Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу  
масової інформації КВ №23077-12917ПР*

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Науково-технічною радою  
Мукачівського державного університету ( Протокол № 9 від 07.05.2019 р.)*

**Головний редактор:**

**Щербан Тетяна Дмитрівна** – доктор психологічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України (Мукачево, Україна)

**Заступники головного редактора:**

**Jerzy Piwowarski** – Dr. hab., Prof. AJD (Ченстохова, Польща)

**Гоблик Володимир Васильович** – доктор економічних наук, професор (Мукачево, Україна)

Відповідальний секретар: **Мовчан Катерина Миколаївна** (Мукачево, Україна)

**СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ**

**Розділ "Природничі та технічні науки"**

**Відповідальний редактор: Козарь Оксана Петрівна** – доктор технічних наук, професор (Мукачево, Україна)

**Члени редакційної колегії:**

Злотенко Б.М. – д-р. т. н., професор (Київ, Україна)

Блецкан Д.І. – д-р. фіз.-мат. н., професор (Ужгород, Україна)

Boguslaw Wozniak - Dr. Eng., Prof. (Лодзь, Польща)

Шаблій О. І. – д-р. геогр. н., професор (Львів, Україна)

Yuriy Povstenko – Prof. Dr. hab. (Ченстохова, Польща)

Ravol Lizak - Prof. Ing, PhD (Ружонберог, Словацька Республіка)

Кабацій В.М. – к. фіз.-мат.н., доцент (Мукачево, Україна)

Ігнатишин М.І. – к.т.н., доцент (Мукачево, Україна)

Смочко Н.М. – к. геогр. н, доцент (Мукачево, Україна)

Машіка Г.В. – д-р. геогр. н, доцент (Мукачево, Україна)

**Розділ "Гуманітарні та суспільні науки"**

**Відповідальний редактор: Теличко Наталія Вікторівна** – доктор педагогічних наук, професор (Мукачево, Україна)

**Члени редакційної колегії:**

Попович Н.М. – д-р. пед. н., професор (Мукачево, Україна)

Шандор Ф.Ф. – д-р. філос. н., професор (Ужгород, Україна)

Оросова Рената – доктор філософії (Словацька Республіка)

Саболч Єва – доктор філософії, професор (Угорщина)

Beata Urbanowicz – Prof. hab. Dr., професор (Ченстохова, Польща)  
Marzena Bogus – Dr. (Ченстохов, Польща)  
Daniela Kukla – Dr., Prof. (Ченстохова, Польща)  
Maryla Renat – Dr. (Ченстохова, Польща)  
Максименко С.Д. – д-р психол. н., професор (Київ, Україна)  
Ямчук Т.Ю. – к. психол. н. (Мукачево, Україна)  
Швардак М.В. – к. пед. н., доцент (Мукачево, Україна)  
Прокопович Л.С. – к. філол. н., доцент (Мукачево, Україна)  
Малець О.О. – д-р. і. н., доцент (Мукачево, Україна)  
Морська Л.І. – д-р пед. н., проф. (Львів, Україна)

#### Розділ "Економічні науки"

Відповідальний редактор: *Реслер Марина Василівна* – доктор економічних наук,  
професор (Мукачево, Україна)

#### Члени редакційної колегії:

Папп В. В. – д-р екон. н., професор (Мукачево, Україна)  
Боднар М.І. – д-р. екон. н., професор, (Київ, Україна)  
Задорожний Зеновій-Михайло В. – д-р екон. н., професор (Тернопіль, Україна)  
Куцик П.О. – к. екон. н., проф. (Львів, Україна)  
Maya Margvelashvili – PhD. prof. (Тбілісі, Грузія)  
Peter Šoltés – PhD. doc. Senior research fellow (Братіслава, Словачка Республіка)  
Gozora V.A. – PhD. Prof. (Братіслава, Словачка Республіка)  
Jan Hron- Prof. Ing, Dr Sc. dr. h.c. (Прага, Чеська Республіка)  
Teresa Martyniuk - PhD. Prof. (Сопот, Польська Республіка)  
Robert Magda - PhD. prof (Геделле, Угорська Республіка)  
Ровт Алекс – к. екон. н. (США)  
Пітюлич М.І. – д-р. екон. н., проф. (Ужгород, Україна)  
Дем'ян Я.Ю. – к. екон. н., доцент (Мукачево, Україна)  
Лизанець А.Г. – к. екон. н., доцент (Мукачево, Україна)  
Лінтур І.В. – к. екон. н., доцент (Мукачево, Україна)

#### М 58

Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА» / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол. ред.); заст. гол. ред.: Jerzy Piwowski; В.В. Гоблик. – Мукачево-Ченстохова: РВВ МДУ; Гуманістично-природничий університет ім. Яна Длугоша в місті Ченстохові, 2019. – Вип. 1(26). – 245 с.

УДК 37:001(051)-027.543-028.42"540\*6"

Міжнародний науковий журнал "ОСВІТА І НАУКА" зареєстровано та проіндексовано в таких міжнародних наукометричних базах даних: *Index Copernicus, ResearchBib, SJIF/Intospace, CiteFactor, Infobase Index, DRJI, Turkish Education Index.*

©Мукачівський державний університет, 2019  
© Гуманістично-природничий університет ім. Яна  
Длугоша в місті Ченстохові (Польща), 2019



**International scientific journal  
«Education and Science»**

*Founded in 2006. Published twice a year.  
Co-founders of and publishers the journal:  
Mukachevo State University (Ukraine)*

*Humanistic-Natural Sciences University named after Yana Dluhoshha in  
Czestochowa (Poland)*

*Re-registered in 2018, Certificate of state registration of printed mass media,  
KV №23077-12917PR*

*Recommended to printing and distribution through the Internet by the Scientific and technical  
Council of Mukachevo State University*

*(Protocol № 9 from 07.04.2019)*

**Chief Editor:**

**Shcherban Tetyana** – Doctor of Psychology, Professor. Honored Worker of Education of Ukraine  
(Mukachevo, Ukraine)

**Deputies editor in chief:**

**Jerzy Piwowarski** – Dr. hab., Prof. AJD (Częstochowa, Poland)

**Hoblyk Volodymyr** – Doctor of Economics, Professor (Mukachevo, Ukraine)

Responsible secretary: **Movchan Kateryna** (Mukachevo, Ukraine)

**EDITORIAL BOARD**

**Section "Natural and technical Sciences"**

**Responsible editor: Kozar Oksana** – Doctor of Technical Sciences, Professor (Mukachevo, Ukraine)

**Members of the editorial board:**

Zlotenko B.M. – Dr. Eng., Professor (Kyiv, Ukraine)

Bleckan D.I. – Dr. Eng., Professor (Uzhgorod, Ukraine)

Bogusław Wozniak - Dr. Eng., Prof. (Lodz, Poland)

Shabli O.I. – Dr. of Geography, Professor (Lviv, Ukraine)

Yuriy Povstenko – Prof. Dr. hab. (Częstochowa, Poland)

Pavol Lizak - Prof. Ing, PhD (Ruzhonberog, Slovak Republic)

Kabatsiy V.M. – Ph.D in Physics and Mathematics, Docent (Mukachevo, Ukraine)

Ignatyshyn M.I. – Ph.D. in Techn, Docent (Mukachevo, Ukraine)

Smochko N.M. – Candidate in Geography (Mukachevo, Ukraine)

Mashika G.V. – Doctor of Geography, Docent (Mukachevo, Ukraine)

**Section "Humanities and Social Sciences"**

**Responsible editor: Telychko Natalia** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor  
(Mukachevo, Ukraine)

**Members of the editorial board:**

Popovich N.M. – Dr. of Ped. sc., Professor (Mukachevo, Ukraine)

Shandor F.F. – Dr. of Philosophy, Professor (Mukachevo, Ukraine)

Orosova Renata – Dr. of Philosophy (Slovak Republic)

Sabolch Eve – Dr. of Philosophy, Professor (Hungary)

Beata Urbanowicz – Prof. hab. Dr., Professor (Częstochowa, Poland)

Marzena Bogus – Dr. (Częstochowa, Poland)  
Daniela Kukla – Dr., Prof. (Częstochowa, Poland)  
Maryla Renat – Dr. (Częstochowa, Poland)  
Maksimenko S.D. – Dr. of Psychological sc., Professor (Kyiv, Ukraine)  
Yamchuk T.Yu. – Candidate in Psychological sc. (Mukachevo, Ukraine)  
Schwardak M.V. – Candidate in Ped. sc., Docent (Mukachevo, Ukraine)  
Prokopovich L.S. – Candidate in Philosophy., Docent (Mukachevo, Ukraine)  
Malets O.O. – Doctor of History, Docent (Mukachevo, Ukraine) Morsjka L.I. –  
Dr. of Ped. sc., Professor (Lviv, Ukraine)

#### **Section " Economic Sciences"**

**Responsible editor: Resler Marina** – Doctor of Economic Sciences, Professor (Mukachevo, Ukraine)

#### **Members of the editorial board:**

Pap V.V. – Doctor of Ec., Professor (Mukachevo, Ukraine)  
Bodnar M.I. – Doctor of Ec., Professor (Kyiv, Ukraine)  
Zadorozhny Zenoviy-Mykhailo V. – Doctor of Ec., Professor (Ternopil, Ukraine)  
Kutsik P.O. – Candidate in Economics, Professor (Lviv, Ukraine)  
Maya Margvelashvili – PhD. prof. (Tbilisi, Georgia)  
Peter Šoltés – PhD. doc. Senior research fellow (Bratislava, Slovak Republic)  
Gozora V.A. – PhD. Prof. (Bratislava, Slovak Republic)  
Jan Hron- Prof. Ing, Dr Sc. dr. h.c. (Prague, Czech Republic)  
Teresa Martyniuk - PhD. Prof. (Sopot, Republic of Poland)  
Robert Magda - PhD. prof (Giedelle, Hungary Republic)  
Rovt Alex – Candidate in Economics (USA)  
Pityulich M.I.- Doctor of Ec., Professor (Uzhgorod, Ukraine)  
Demyan Y.Yu. – Candidate in Economics, Docent (Mukachevo, Ukraine)  
Lizanets A.G. – Candidate in Economics, Docent (Mukachevo, Ukraine)  
Lintur I.V. – Candidate in Economics, Docent (Mukachevo, Ukraine)

International scientific journal «EDUCATION AND SCIENCE» / ed. Board: T.D. Shcherban (Ed. in Chief); Deputy Ch. Ed: Jerzy Piwowarski; V.V. Hoblyk. – Mukachevo. – Częstochowa : MSU publ., Humanistic-Natural Sciences University named after Yana Dluhosha in Czestochowa, 2019.– Issue 1 (26). – 245 p.

**UDK 37:001(051)-027.543-028.42"540\*6"**

The previous name of the journal «Scientific Bulletin of Mukachevo State University», ISSN 2311-8164. The journal has been registered and indexed in such international scientometric catalogs and databases: *Index Copernicus*, *ResearchBib*, *SJIF/Inno-Space*, *CiteFactor*, *Infobase Index*, *DRJI*, *Turkish Education Index*.

© Mukachevo State University, 2019  
© Humanistic-Natural Sciences University named  
after Yana Dluhosha in Czestochowa (Poland), 2019

## ЗМІСТ

### ПРИРОДНИЧІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ

|                                                                                                                                                       |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Габовда О.В.<br>ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ<br>ОБСЛУГОВУВАННЯ В МЕРЕЖАХ МОБІЛЬНОГО З'В'ЯЗКУ ЧЕТВЕРТОГО<br>ПОКОЛІННЯ .....  | 7  |
| Жигуц Ю.Ю., Лазар В.Ф., Хом'як Ю.Я.<br>ТЕХНОЛОГІЯ СИНТЕЗУ І ВЛАСТИВОСТІ ЕКЗОТЕРМІЧНО ВИПЛАВЛЮВАНОВОГО<br>АЛЮМІНІЮ.....                                | 15 |
| Zelenska Liliia, Campov Nadiya, Medvid Larisa<br>ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT PROGRAMS OF THE SKI-INFRASTRUCTURE OF<br>THE TRANSCARPATHIAN REGION..... | 19 |
| Ігнатишин М. І., Пелех Я. М.<br>ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНІМАЦІЯ ПРУЖНОГО ГАСНИКА КОЛИВАНЬ В ПАКЕТІ<br>MATHCAD.....                                            | 24 |
| Ігнатишин М. І., Горобець В.В., Швардак Т.М.<br>АНІМАЦІЯ СТОПОХОДЯЧОГО МЕХАНІЗМУ В<br>ПАКЕТІ MATHCAD.....                                             | 33 |
| Кулик А.А., Боброва С.Ю., Галавська Л.Є.<br>РОЗРОБКА ТРИКОТАЖУ ПІДВИЩЕНОЇ МІЦНОСТІ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОГО<br>МЕХАНІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК.....               | 40 |
| Luzsanska Tetyana, Movchan Katerina, Derkach Victoria<br>AZ ÁLLAM KULTURÁLIS POLITIKA .....                                                           | 47 |
| Мілашовська О. І., Шитікова Т. В.<br>ПОГЛЯДИ ВЧЕНИХ НА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ<br>ДЕСТИНАЦІЇ.....                                       | 52 |
| Movchan Katerina, Luzsanska Tetyana, Derkacs Victoria<br>DLHODOBÁ KULTÚRNA STRATÉGIA ROZVOJ UKRAJINY.....                                             | 58 |
| Тускавецька І. Я.<br>РІЗНОМАНІТТЯ І СУЧАСНИЙ СТАН ВИВЧЕННЯ <i>ODONATA</i><br>НА ТЕРИТОРІЇ ЛУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ.....                                     | 63 |
| Feier Anastasiia, Kozel Andrii<br>OIL CONTAMINATION OF THE BOTTOM SEDIMENTS<br>OF THE DNIEPER RIVER.....                                              | 71 |

### ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ

|                                                                                                                                                                                                    |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Балалаєва О. Ю.<br>ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯЛЬНІСНОГО КРИТЕРІЮ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ<br>ЛАТИНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСІБНИКІВ.....                                                                   | 77 |
| Біров К.С., Гарাপко В.І.<br>ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ<br>МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (УКРАЇНА ТА ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)...                                    | 80 |
| Бондаренко Г. Л., Ващенко О.М.<br>АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ<br>МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ<br>ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... | 83 |

|                                                                                                                                                                                                     |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Gábor Balogh<br><b>PEDAGÓGIAI FELTÉTEL ALAKJAI A ZENÉSZEK SZÍNPADI AKTIVITÁSÁNAK VONATKOZÁSÁBAN.....</b>                                                                                            | 89  |
| Гавришко С. Г., Кобаль В. І.<br><b>ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....</b>                                                               | 92  |
| Галевич В. О., Шукатка О. В.<br><b>АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....</b>                                                                               | 98  |
| Ганькович Я. О., Кобаль В. І.<br><b>МОНІТОРИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ .....</b>                                                          | 101 |
| Дудаш А. М.<br><b>ЗАСОБИ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОЇ ВИРАЗНОСТІ У ВИКОНАННІ ХОРОВИХ ТВОРІВ.....</b>                                                                                                           | 107 |
| Кірдан О.П.<br><b>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПЕДАГОГІЧНІ РЕФЛЕКСІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ.....</b>                            | 110 |
| Кравченко Т.М., Брецко І.І., Бопко І.З.<br><b>МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У КУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МАРКЕТИНГ».....</b> | 117 |
| Кузма-Качур М.І., Качур В.П., Барна О.М.<br><b>РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....</b>                                                             | 122 |
| Курило О.Й., Прокопович Л.С., Попович Н.Ф.<br><b>СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ: МОВНО-РИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ .....</b>                                                                      | 125 |
| Кушнір І.І., Попович О. М., Черепаня Н.І.<br><b>ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....</b>                                                 | 129 |
| Лалак Н.В., Пеняк В.<br><b>ШКІЛЬНИЙ БУЛІНГ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ....</b>                                                                                                     | 132 |
| Любежаніна Б. А., Микуліна А. К.<br><b>РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З АПЛІКАЦІЇ.....</b>                                                                                 | 136 |
| Obolenska Mariia<br><b>MUSICAL ART IN THE CONTEXT OF NEUROAESTHETIC METHODS.....</b>                                                                                                                | 140 |
| Поринець Д. І., Брижак Н. Ю.<br><b>ВИХОВАННЯ ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....</b>                                                  | 146 |

Порохнавець Ю. Е., Гарапко В. І.

АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ВИКЛАДАННЯ В ESL  
КЛАСНІЙ КІМНАТІ (ІНОЗЕМНІ ДОСЛІДЖЕННЯ)..... 150

Розман І.І.

БІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД: ОСОБЛИВІСТЬ І СПРЯМОВАНІСТЬ ЙОГО  
ВИКОРИСТАННЯ..... 153

Rozman Iryna, Mihovk Maria

DISCUSSION ISSUES IN THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTES..... 157

Rozman Iryna, Paida Galina

CONTINUOUS EDUCATION OF THE PRIMATY SCHOOL TEACHER..... 160

Rozman Iryna, Samouliuk Svitlana

MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN PRESCHOOL EDUCATIONAL  
INSTITUTIONS..... 163

Старова Ю. В.

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-  
ОСОБИСТІСНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ ..... 167

Теличко Н. В., Савчук Марина

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ  
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ  
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 172

Теличко Н. В., Макар Світлана

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ЗАНЯТТІ ІНОЗЕМНОЇ  
МОВИ З ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У  
ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДО ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО  
СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ..... 177

Теличко Н. В., Медвідь Мирослава

СОЦІАЛЬНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ  
ТЕХНОЛОГІЇ ВЕБ-КВЕСТУ В НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ  
ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ 182

Товканець Г.В. Лендел Л.В., Кирлик О.В.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ  
ЯК ЗАВДАННЯ КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... 187

Удич З.І.

САМООРГАНІЗАЦІЯ УЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА  
ЙОГО ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ..... 192

Шинкар М. Ю., Брижак Н. Ю.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ» У  
НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ..... 200

Яцканич Н. Ю., Гарапко В. І.

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ГОТОВНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЯВИЩА..... 203

## ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Hoblyk Volodymyr, Feier Anastasiia

INFLUENCE OF CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF THE  
CARPATHIAN TRANSBOUNDARY REGION..... 206

|                                                                                                                         |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Гоблик В. В., Щербан Т. Д., Феср А.Є.<br><b>ЕФЕКТИВНИЙ ШЛЯХ ПОПОВНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗОЛОВОАЛЮТНОГО РЕЗЕРВУ.....</b>    | <b>209</b> |
| Кулик Т. П.<br><b>ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ.....</b>                                      | <b>213</b> |
| Максименко Д.В., Шулевка О.Ю.<br><b>ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....</b>                              | <b>218</b> |
| Перевузнник Т. М., Максименко Д. В.<br><b>ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....</b>                     | <b>221</b> |
| Сочка Л. І., Максименко Д. В.<br><b>КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....</b>        | <b>225</b> |
| Токар Я.І., Дем'ян Я.Ю., Петра Зарицова<br><b>УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....</b> | <b>229</b> |
| <b>АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ.....</b>                                                                                         | <b>233</b> |



УДК 378.015:376 (477)

## САМООРГАНІЗАЦІЯ УЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Удич З.І.

### SELF-ORGANIZATION OF A TEACHER AS A COMPONENT PART OF HIS/HER INCLUSIVE COMPETENCE

Udych Zoryana

У статті авторка пропонує розглядати самоорганізацію учителя як цілісну систему, яка представлена такими елементами: мета, цілі, функції, принципи, умови, етапи, компоненти, критерії успішності та рядом технологій; визначено зміст усіх елементів системи; обґрунтовано необхідність формування навиків самоорганізації майбутніх педагогів.

**Ключові слова:** система самоорганізації, лайф-менеджмент, тайм-менеджмент, стрес-менеджмент, стресс-менеджмент, імпресіон-менеджмент, самоменеджмент, менеджмент особистих обмежень, кар'єрний менеджмент, ресурс-менеджмент, управління конфліктами та комунікаціями, самовиховання, самоосвіта.

The author proposes to consider teacher's self-organization as a determining condition for the efficiency of his/her work in an inclusive educational establishment through a system that stipulates a clearly defined purpose and objectives, implementation of functions (ideological, healthcare, organizational, balancing, diagnostic, predictive, actualizing, self-improvement, motivational, preventive), necessary external and internal conditions, adherence to the principles, a phased process (motivational, diagnostic, purpose-setting, programming, activity, reflexive), components, criteria for the self-organization success, application of a number of technologies that are interrelated and interdependent and contribute to the identification, development, updating, implementation and presentation of an individual. The article also suggests definition of the concept «self-organization of a personality», a retrospective analysis of some technologies is carried out. The tasks of self-organization include: determining life priorities; stimulating the personality to self-knowledge, self-expression and self-development; regulation and balancing of various spheres of personal activity; expedient management of personal and external resources; promoting efficient use of time; formation of a positive image and credibility, competitiveness; prevention of emotional and professional burnout syndrome; definition and achievement of vital goals; formation of ideological positions; development of self-reflection; preservation of psycho-physical health; development of emotional intelligence; formation of psychological readiness for change; stimulation of creative self-expression of a person, his/her independence; disclosure of the potential and realization of the personality traits; satisfying his/her needs.

**Keywords:** system of self-organization, life-management, time-management, team-management, stress-management, impression-management, self-management, self-study, self-education, resource-management, conflict management, communication management, self-education, self-study.

Зміни, які відбуваються в системі освіти України, торкаються абсолютно усіх сфер: від філософії освіти до організації едукативного процесу. Згідно календаря реформи освіти і науки в Україні з 2019 р. розпочався черговий період змін у системі середньої освіти, який триватиме до 2022 р. Серед завдань цього періоду є: забезпечення умов безперешкодного доступу для дітей із особливими освітніми потребами до якісної освіти; створення професійних стандартів педагогічної діяльності у початковій та середній школах та мережі установ незалежної сертифікації вчителів [1]. Активне дослідження та впровадження інклюзивної форми навчання в освіті України спонукає до пошуку інноваційних технологій

та методик в систему підготовки майбутніх учителів та розробки складових їх інклюзивної компетентності. Поліфункціональність, багатоаспектність, нестабільність роботи учителя загальноосвітнього закладу в сучасних умовах інклюзивної форми навчання визначає зміст його професійної компетентності. Однією з її складових має стати здатність до зв'язок проблеми самоорганізації педагога. Таким чином, науковий та практичний зв'язок проблеми самоорганізації педагога є очевидним, потребує наукового обґрунтування та практичної реалізації.

Як виявилось, самоорганізація особистості є предметом активних досліджень у різних людинознавчих науках. Так, впродовж останніх років у педагогічних розвідках науковці розглядають самоорганізацію в контексті навчальної діяльності студентів та підготовки майбутніх фахівців (В. Бабинцева, І. Гук, Н. Дуднік, Є. Зеленов, В. Литвинович, В. Наумчук, Я. Яворський та ін.); у системі безперервної освіти (М. Аверін, Ю. Арешонков); роботи викладача вищого освітнього закладу (Н. Мирончук), соціального педагога (Н. Тимошенко). Віднаходимо також праці у яких самоорганізацію ототожнюють із організацією самостійної роботи учнів, розвитком їх особистості, креативності (І. Донцов, О. Рудницька, А. Сологуб В. Якунін та ін.), а також досліджують проблему внутрішніх ресурсів учителя для здійснення ним самоорганізації (С. Кульневич). Аналіз джерел вивив відсутність єдиного підходу до обґрунтування самоорганізації педагога як системи. Натомість на високому рівні дослідженні питання окремих технологій, які ми включаємо у систему самоорганізації: самоменеджмент, управління часом, самовиховання, самоосвіта та ін. У проаналізованих працях також досі відсутнє усталене трактування поняття «самоорганізація особистості».

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні системи самоорганізації педагога інклюзивного освітнього закладу. З мети випливають завдання: визначити основні технології самоорганізації особистості, з'ясувати зміст визначальних елементів системи самоорганізації особистості.

Актуальним предметом досліджень людинознавчих наук є здатність особистості організовувати власну життєдіяльність, впливати на особистісний розвиток, управляти та коригувати свої дії у всіх соціальних процесах, в яких вона задіяна. До нині тривають пошуки єдиного терміну, який би чітко визначив цей процес. У різних джерелах із фактично тотожним трактуваннями віднаходимо такі поняття як: «самоорганізація особистості», «самоуправління особистості», «самоменеджмент», «самокерованість», «самоврядування» та ін.

Зазначимо, що у даній статті усі описані технології, які пов'язані із самоідентифікацією, саморозвитком, самоактуалізацією, самореалізацією, самопрезентацією особистості, що відіграють вирішальну роль у професійній діяльності педагога, зокрема, в умовах інклюзії, ми окреслюємо системою самоорганізації. А під технологією розуміємо сукупність операцій, способів, визначену послідовність дій, що забезпечують реалізацію функцій та досягнення визначеної мети. При цьому усі технології, що відображають процеси самості, за твердженням А. Деркача є тим, «що йде з внутрішнього, щось самопричинне, що зсередини спонукається і регулюється» особистістю, тому тісно пов'язане із складовою «само-» (self-) [2, с. 8], а також зумовлені зовнішніми змінними чинниками.

Зазвичай поняття «система» трактують як щось ціле, створене з окремих частин і елементів для цілеспрямованої діяльності. Саме тому, пропонуємо поняття «самоорганізація особистості» тлумачити як систему цілеспрямованої діяльності особистості з метою гармонізації усіх сфер її життєдіяльності, ефективного застосування особистісних ресурсів, самовираження, самоствердження, самореалізації та самовдосконалення відповідно до умов, потенціалу та потреб особистості, досягнення успіху та підвищення якості життя. Передбачаємо, що дана система функціонуватиме лише за наявності ряду взаємопов'язаних елементів: мети, цілей, завдань, технологій, умов, принципів, функцій, етапів реалізації, критеріїв успішності.



У процесі самоорганізації мета виступає як кінцевий стан, результат, якого прагне досягнути особистість і є глобальною за своєю суттю. Основним результатом самоорганізації педагога інклюзивного освітнього можна вважати його ефективну професійну діяльність, професійне зростання, позитивний авторитет, сформовані інклюзивні компетентності. Цілі – це складові мети, які є конкретними, вимірними, досяжними, реалістичними та часо-сфокусованими. Вони є шляхами досягнення мети. А завдання – це проблемні ситуації, розв'язання яких забезпечує досягнення мети, є її засобом. Розуміння педагогом класифікації цілей самоорганізації сприяє об'єктивному їх визначенню та подальшому досягненню. Сьогодні питання цілей достатньо добре вивчене та описане саме у структурі менеджменту. Зокрема, визначають різні їх види. Пропонуємо на основі них адаптовану класифікацію цілей для самоорганізації педагога: 1) *за ступенем деталізації*: траєкторні (визначають загальний напрям змін в процесі самоорганізації), точкові (визначають конкретні результати самоорганізації особистості, обумовлюють застосування необхідних технологій); 2) *за часовим визначенням*: довгострокові (цілі, які припускають їх реалізацію протягом тривалого проміжку часу, більше п'яти років), середньострокові (реалізація цілей від року до п'яти), короткострокові (реалізація до року); 3) *за ступенем важливості*: пріоритетні (є найбільш актуальними для особистості в самоорганізації власної діяльності), допоміжні (допомагають досягнути пріоритетні цілі), другорядні (є бажаними для досягнення, але не обов'язковими).

До завдань самоорганізації доцільно віднести: визначення життєвих пріоритетів; стимулювання особистості до самопізнання, самовираження та саморозвитку; регулювання та збалансування різних сфер життєдіяльності особистості; доцільне управління особистісними та зовнішніми ресурсами; сприяння ефективному використанню часу; формування позитивного іміджу та авторитету, конкурентноспроможності; запобігання синдрому емоційного та професійного вигорання; визначення та досягнення життєвоважливих цілей; формування світоглядних позицій; розвиток саморефлексії; збереження психо-фізичного здоров'я; розвиток емоційного інтелекту; формування психологічної готовності до змін; стимулювання творчого самовиявлення особистості, її самостійності; розкриття потенціалу та реалізація задатків особистості; задоволення її потреб.

У контексті самоорганізації особистості у сучасних дослідженнях віднаходимо ряд технологій. Часто їх пов'язують із поняттям «менеджмент» (management), яке вперше з'явилося в економічній сфері ще у ХХ ст. та досі також не має єдиного підходу у трактуванні. Найчастіше науковці посилаються на фундаментальний оксфордський словник, у якому менеджмент представлено як спосіб, манера спілкування з людьми; влада та мистецтво управління; особливого роду вмільсть і адміністративні навички; орган управління та адміністративні навички [3]. Отже, до самоорганізаційних технологій у нашому дослідженні відносимо: *лайф-менеджмент* (life-management; life – життя) – управління своїм життям в цілому; *тайм-менеджмент* (time-management) – оптимальний розподіл часу; *стрес-менеджмент* (stress-management; stress – стрес) – самоорганізація у стресових ситуаціях; *тім-менеджмент* (team-management; team – команда) – здатність особистості працювати в команді, організовувати свою працю в ній, результативно взаємодіяти із іншими; *імпресіон-менеджмент* (impression-management; impression – враження) – уміння справляти позитивне враження на оточення задля досягнення мети, формувати позитивний імідж; *самоменеджмент* (self-management; self – сам/себе) – організація та управління власною діяльністю, що дозволяє особистості досягати поставлених цілей у професійній діяльності. Досі самоменеджмент у наукових доробках пов'язують як із управлінням усією життєдіяльністю, так і з професійною діяльністю. У цій статті ми розмежовуємо ці дві технології: перша охоплює усі сфери життя особистості (*лайф-менеджмент*), а друга – професійну діяльність. Вважаємо за доцільне до технологій самоорганізації віднести ще такі, які безпосередньо пов'язані із розвитком та самореалізацією особистості, що лежать в основі її самоорганізації, як *самоосвіта* (self-study; study – освіта), *самовиховання* (self-education;

education – виховання) та *ресурс-менеджмент* (resource-management; resource – ресурси). Вважаємо за необхідність обґрунтувати деякі з них.

Гуманістична спрямованість сучасної освітньої парадигми визначає самоосвіту як самокеровану пізнавальну діяльність особистості, спрямовану на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей [4, с. 798]. Серед них – формування компетентностей, необхідних для її самореалізації, у тому ж числі, професійної. Процес самоосвіти не може відбуватися без задіяння механізмів самоорганізації. Пропонуємо трактувати самоосвітній менеджмент як здатність особистості здійснювати управління власною самоосвітньою діяльністю впродовж життя. У контексті впровадження інклюзивної форми навчання значно розширено структуру компетентностей педагога інклюзивного освітнього середовища. Відповідно, самоосвіта є запорукою його конкурентної спроможності з надання освітніх послуг, професійного зростання.

У процесі самоорганізації особистість часто зіштовхується не лише із потребою підвищення рівня освіченості, але й удосконалення особистісних якостей, розвиток позитивних рис та викорінення негативних, виявлення та реалізація задатків й потенціалу, зміни моральних цінностей, світоглядних позицій [5, с. 9-11]. За таких обставин застосовується самовиховання, яке може виступати як окремою технологією на певному етапі самоорганізації, так і додатково, з метою реалізації іншої технології.

Найчастіше ресурси розглядають як запас чого-небудь, який можна використати в разі потреби або як засіб, можливості, якими можна скористатися в разі необхідності. О. Штепа пропонує під ресурс-менеджментом розуміти самоорганізування особистих цінностей, метою якого є вміння особи виявляти компетентність у саморозвитку [6, с. 225]. Вважаємо такий підхід дещо спрощеним, адже ресурси людини – це цілий комплекс внутрішніх (особистісних) та зовнішніх (соціальних та матеріальних) ресурсів, які тісно між собою взаємопов'язані і впливають на якість один-одного. До внутрішніх ресурсів ми відносимо, крім ціннісних установок, усі інші сфери особистості, які обумовлюють її рішення, впливають на стиль поведінки та діяльності, визначають досягнення: спрямованість, досвід, емоційно-вольову, потребнісно-мотиваційну, когнітивно-пізнавальну, біопсихічну сфери, а також компетентності та задатки, якими володіє особистість.

До зовнішніх ресурсів, зазвичай відносять матеріальні цінності, соціальні статуси (ролі) і соціальні зв'язки, які забезпечують підтримку соціуму, допомагають людині зовні. В контексті функціонування інклюзивної форми навчання у загальноосвітніх закладах до зовнішніх ресурсів у своїх попередніх дослідженнях ми віднесли: *ціннісноформувальні ресурси* (корпоративна культура школи, типи сімейного виховання, суспільна ментальність, духовно-моральні цінності суспільства, престижність педагогічної професії, державна ідеологія, рівень розвитку суспільства); *людські ресурси* (педагогічний колектив, структурні підрозділи освіти, вузькопрофільні фахівці, громадські інституції, інклюзивно-ресурсні центри, ресурсні центри інклюзивної освіти); *електронні ресурси* (методичні засоби, центри, ресурсні центри інклюзивної освіти); *навчальні платформи для педагогів*; *представницькі ресурси*, відкриті освітні ресурси, навчальні платформи для педагогів; *фізичні ресурси* (предметно-просторове наповнення, технічні ресурси, засоби едукативного процесу, корекційно-розвивальної роботи, пересування, обслуговування, змістова складова освіти, предметно-просторова організація та облаштування будівельних ділянок, безбар'єрне середовище населеного пункту, технічні ресурси, індивідуальні компенсаторні засоби) [7]. Комплекс цих ресурсів забезпечують особистості не лише здатність вижити, відчуття безпеки, фізичний комфорт, а й можливість бути залученою до соціуму, отримати відповідний статус та повагу, змогу реалізуватися та розвиватися. В контексті досліджень стресостійкості особистості у 1989 р. американський психолог, педагог Стеван Хобфолл (Stevan Hobfoll) запропонував теорію збереження ресурсів (conservation of resources) [8]. В її основі лежить ідея не лише збереження особистісних ресурсів з метою протистояння негативному впливу стресу, а й пошук нових. Таким чином, в основі ресурс-менеджменту

педагога інклюзивного освітнього закладу лежить його ресурсна компетентність – здатність виявляти, зберігати, продукувати, залучати та застосовувати ресурси, необхідні для ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища. При цьому «виявляти» передбачає уміння діагностувати рівень та обсяг задіяних й потенційних ресурсів, як внутрішніх, так і зовнішніх; «зберігати» – економно задіювати та раціонально витрачати власні ресурси, уникати їх остаточного виснаження, постійне їх відновлення; «продувати» – здатність самостійно та спільно із командою фахівців виготовляти ресурси (вироблення демонстративних чи ілюстративних засобів; укладання нової навчальної програми, посібника, учнівського портфолію; застосування інноваційних форм та методів в освітньому процесі тощо); «залучати» – віднаходити необхідні ресурси та засоби їх використання; «застосовувати» – уміти користуватися різноманітними ресурсами, їх поєднувати, добувати з них необхідні корисні властивості.

У наукових джерелах представлено різні підходи і до визначення змісту поняття «самоменеджмент» (self-management; management – менеджмент). Іноді його позиціонують одночасно як «науку про самокерування та самоорганізацію людини, як роботу людини над собою в рамках особистісного розвитку та оволодіння методами ділової активності (зокрема, керування проектами і грошима), керування людиною власним життям» та «здатність людини (зокрема керівника) організувати власну діяльність так, щоб чітко розпланувати свій робочий і вільний час» [9, с. 269]. Однак, більшість науковців розглядають самоменеджмент лише з точки зору професійної діяльності [10, с. 187-189]. І найчастіше його трактують як технологію, завдяки якій особистість організовує та управляє власною діяльністю, що дозволяє їй досягати поставлених цілей у професійній діяльності. Вважаємо такий підхід більш коректним. У структурі самоменеджменту виділяють такі напрями такі напрями: *менеджмент особистих обмежень (management of personal constraints)* – діагностика та застосування ефективних методів подолання різних психологічних бар'єрів у процесі досягнення поставленої мети; *кар'єрний менеджмент (career management)* – планування та розвиток кар'єри; *управління комунікаціями (communication management)* забезпечує визначення та усунення перешкод в комунікації, залучення ефективних ресурсів комунікаційних процесів; *управління конфліктами (conflict management)* – цілеспрямований, обумовлений об'єктивними законами вплив на його динаміку в інтересах розвитку чи руйнування тієї соціальної системи, до якої має відношення даний конфлікт [11; 12]. Серед завдань професійного самоменеджменту педагога інклюзивного освітнього закладу є: оптимізація трудової діяльності; уникнення конфліктних ситуацій на роботі; планування кар'єрного успіху; організація процесу професійного самовдосконалення; запобігання виникненню професійного стресу, емоційного вигорання, професійної деформації; здобуття позитивного професійного досвіду; вироблення здатності до взаємодії із різнопрофільними фахівцями.

Вважаємо, що описані технології виокремлені на основі визначальної мети, яку вони виконують. Стверджувати про їх застосування поокремо є некоректним. Адже усі вони впливають одна з одної, доповнюють та взаємодіють. Визначальним у самоорганізації особистості має бути баланс професійного та особистого життя.

До умов успішної самоорганізації учителя закладів загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання відносимо: *внутрішні* (пов'язані із розвитком особистості) та *зовнішні* (умови, створені в освітньому просторі). До внутрішніх належать: об'єктивна самооцінка педагога; рівень його мотивації, емоційного інтелекту та стресостійкості; позитивний стиль мислення; життєвий та професійний досвід; комунікативні можливості та комунікативна поведінка; сформованість стратегічного мислення; володіння методиками самопізнання та самовпливу; здатність конструктивно розв'язувати внутрішньо-особистісні конфлікти; емпатійна здатність; здібність прогнозувати майбутнє та ін. До зовнішніх: сприятливий соціально-психологічний клімат у школі, інклюзивна складова її культури; підтримка інноваційної діяльності педагогів; достатнє інформаційне, матеріально-технічне та



навчально-методичне забезпечення навчального процесу; гнучкість вирішення організаційних, соціальних, психолого-педагогічних задач, конфліктів, суперечностей; наявність мультидисциплінарної команди супроводу інклюзивної освіти; оптимальний розподіл функціональних обов'язків усіх працівників та інших суб'єктів школи; залучення зовнішніх ресурсів та ін.

Принципи, які визначають ефективність самоорганізації особистості: вироблена життєва стратегія; чітко сформульовані мета та цілі; обґрунтовані завдання; врахування реальних можливостей та ресурсів особистості; середовища; обґрунтованість пріоритетів та потреб на даному життєвому етапі особистості; гармонізація усіх її життєвих сфер; установка на отримання позитивного результату; планованість та гнучкість програм та напрямів самоорганізації; спрямованість особистості на самовдосконалення; її дисциплінованість та відповідальність.

Нами виокремлено визначальні функції, які здійснюються в процесі самоорганізації особистості: *світоглядна* (формування поглядів, уявлень, переконань особистості щодо навколишнього світу, середовища, своє місце та роль у суспільстві, професії); *здоров'язберігальна* (створення умов для збереження та зміцнення здоров'я); *організаційна* (управління, вжиття усвідомлених необхідних заходів і дій); *балансувальна* (зрівноваження усіх життєвих сфер особистості; гармонізації відносин у системі «людина-суспільство-держава»); *діагностична* (отримання об'єктивної інформації про властивості особистості, її компетентності, спрямованість та ін.; визначення суперечностей між зовнішніми чинниками та внутрішніми (можливостями та потребами особистості)); *прогнозувальна* (передбачення результатів самоорганізації, можливих перешкод; визначення тенденцій подальшого розвитку самоорганізаційної діяльності); *актуалізаційна* (визначення актуальних завдань та напрямів самоорганізації); *самовдосконалення* (забезпечення постійної самоосвіти та самовиховання); *мотиваційна* (стимулювання особистості до цілеспрямованого та планованого управління власною життєдіяльністю); *превентивна* (попередження можливих деформацій особистості, у тому ж числі професійної; запобігання деструктивним впливам соціальних процесів).

Вирізняємо наступні узагальнені етапи самоорганізації, які також є характерними для будь-якої окремої вищеописаної технології: 1) *мотиваційний*: усвідомлення особистістю необхідності здійснення самоуправління власною життєдіяльністю; формування внутрішніх спонукальних мотивів до якісних змін та проектування життєвої траєкторії; 2) *діагностичний*: отримання даних та аналіз усіх аспектів особистості; діагностика довколишньої дійсності; визначення актуальних суперечностей між домаганнями особистості із зовнішніми обставинами; 3) *цілепокладальний*: прогнозування проміжних та кінцевих результатів самоорганізації; визначення пріоритетних технологій для досягнення цілі; 4) *програмувальний*: укладання програми самореалізації; визначення пріоритетних технологій, встановлення їх взаємозв'язку; визначення зазначенням часу, ресурсів, засобів, методів самовпливу; 5) *діяльнісний*: поетапна реалізація запланованої діяльності; самоуправління та самокоригування дій відповідно до змін чи ситуацій; залучення необхідних ресурсів та їх відновлення; балансування усіх життєвих сфер; 6) *рефлексивний*: самооцінка отриманих результатів, їх співвідношення із затраченими зусиллями та ресурсами; визначення наступних цілей самоорганізації.

Таким чином, у структурі готовності педагога здійснювати самоорганізацію виділяємо наступні компоненти: *мотиваційно-ціннісний* (система мотивів та ціннісних установок, адекватних цілям та визначним завданням), *когнітивно-інформаційний* (сукупність знань і понять, необхідних для здійснення успішної самоорганізації; інформаційно-культурна ерудиція); *діялісно-операційний* (комплекс умінь та навичок, які забезпечують успішність управління процесом самоорганізації); *особистісний* (система особистісних характеристик, які визначають результативність самоорганізації); *рефлексивний* (усвідомлення та сприйняття особистістю власних якостей, цінностей, можливостей та

обмежень; прогнозування наслідків самоорганізації); ресурсний (комплекс внутрішніх (психофізичний потенціал особистості, її досвід) та зовнішніх (змістова, предметна, технічна складова середовища; система суспільно-економічних, політичних, культурних відносин) можливостей.

До критеріїв успішності самоорганізації педагога інклюзивного освітнього закладу відносно: якості його життя, кар'єрний ріст та професійний авторитет, життєву та професійну компетентність, самореалізацію у різних життєвих сферах, соціальний статус, ресурсність, рівень задоволеності власним життям.

Таким чином, самоорганізація особистості у широкому розумінні дозволяє визначати та реалізовувати особисту траєкторію життєдіяльності, а у вузькому – сприяє розв'язанню внутрішніх та зовнішніх суперечностей особистості, збалансувати усі сфери життя. Незважаючи на те, що усі згадані у статті технології взаємообумовлені, досі їх розглядають окремо і у підготовці майбутнього педагога їм не відведено належного місця. Натомість, ми пропонуємо об'єднати їх у систему самоорганізації та включити як показник професійної компетентності педагога. Це дозволить не лише сформувати у нього здатність управляти своїм життям, раціонально розподіляти час та різні види робіт, бути ефективним фахівцем, але й продуктивно працювати у колективі, оптимально витрачати та поновлювати ресурси, вибудовувати життєву траєкторію, опиратися професійним деформаціям, бути гнучким та творчим. Процес провадження інклюзивної форми освіти в Україні проходить вкрай складно. Перед педагогами стоять вагомі виклики, через які система освіти втрачає кваліфікованих працівників. Власне, у популяризації самоорганізації педагогів вбачаємо можливість часткового усунення цієї проблеми, а також фахового їх зростання.

#### Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України: Календар реформи освіти і науки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/kalendar-reformi-osviti-i-nauki.pdf> (Дата звернення: 01.04.2019).
2. Деркач А. А., Селезнева Е. В. Акмеологическая культура личности : содержание, закономерности, механизмы развития. М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2006. 496 с.
3. The Oxford English Dictionary. London., 1983, Vol.VI, p. 106.
4. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний редактор. В. Г. Кремін. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Удич. З. І. Психолого-педагогічна готовність вчителя до організації самовиховання старшокласників: Навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2009. 252 с.
6. Штепа О. С. Самоменеджмент: процесуальна та диспозиційна характеристика. *Психологічне здоров'я особи і суспільства. Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 224–235.
7. Удич З. І. Формування предметно-просторового середовища інклюзивного освітнього середовища. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. №1 (85). С. 85–96.
8. Hobfoll S. Conservation of Resources. A New attempt at conceptualizing stress. *The American Psychologist*. 1989. 44 (3)/ 513–524 pp. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.452.8014&rep=rep1&type=pdf> (Last accessed: 03.04.2019).
9. Гапон Н. П., Грабовська С. Л., Гупаловська В. А., Єсип М. З. Багатовимірність особистості : психологічний ракурс : колективна монографія / за заг. ред.: С. Л. Грабовської, Р. І. Карковської. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 374 с.
10. Алексеева О. Р. Трендспоттинг та професійне майбутнє сучасного фахівця: навчально-методичний посібник. Старобільськ, 2017. 120 с.
11. Ажажа М. А. Самоменеджмент в органах публічного адміністрування: Методичний посібник. Запоріжжя: ЗЦППКК, 2018. 40 с.

12. Прищак М. Д., Леско О. Й. Психологія управління в організації : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця, 2016. 150 с.

### References

1. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: Kalendar reformy osvity i nauky [Ministry of Education and Science of Ukraine: Calendar of reforms in education and science] URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/kalendar-reformi-osviti-i-nauki.pdf> (Last accessed: 01.04.2019)
2. Derkach A. A., Selezneva E. V. 2006. Akmeologicheskaia kultura lichnosti : sodержanye, zakonomernosty, mekhanizmy razvitiya [Acmeological personality culture: content, patterns, development mechanisms]. M. : Yzdatelstvo Moskovskogo psikhologho-sotsyalnogo ynstytuta; Voronezh : Yzdatelstvo NPO «MODЭK». 496 s.
3. The Oxford English Dictionary. 1983. London. Vol.VI, p. 106.
4. Entsyklopediia osvity. 2008. [Encyclopedia of Education] / Akademiia ped. nauk Ukrainy; holovnyi redaktor. V. H. Kremin. K. : Yurinkom Inter. 1040 s.
5. Udych. Z. I. 2009. Psykholoho-pedahohichna hotovnist vchytelia do orhanizatsii samovykhovannia starshoklasnykiv: Navalno-metodychnyi posibnyk [Psychological and pedagogical readiness of the teacher for the organization of self-education of senior pupils: Educational and methodical manual]. Ternopil. 252 s.
6. Shtepa O. S. 2010. Samomenedzhmet: protsesualna ta dyspozytsiina kharakterystyka [Self-management: Practical and dispositive characteristics]. *Psykhologichne zdorovia osoby i suspilstva. Sotsiohumanitarni problemy liudyny*. № 4. S. 224–235.
7. Udych Z. I. 2018. Formuvannia predmetno-prostorovoho seredovyscha inkliuzyvnoho osvitnoho seredovyscha [Formation of the subject-spatial environment of an inclusive educational environment]. *Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia*. №1 (85). S. 85–96.
8. Hobfoll S. 1989. Conservation of Resources. A New attempt at conceptualizing stress. *The American Psychologist*. 44 (3). 513–524 pp. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.452.8014&rep=rep1&type=pdf> (Last accessed: 03.04.2019).
9. Hapon N. P., Hrabovska S. L., Hupalovska V. A., Yesyp M. Z. 2015. Bahatovymirnist osobystosti : psykhologichnyi rakurs : kolektyvna monohrafiia [Multidimensionality of the individual: psychological aspect: collective monograph] / za zah. red.: S. L. Hrabovskoi, R. I. Karkovskoi. Lviv : LNU imeni Ivana Frank. 374 s.
10. Aleksieieva O. R. 2017. Trendspottynh ta profesiine maibutnie suchasnoho fakhivtsia: navchalno-metodychnyi posibnyk [Trend spotting and professional future of a modern specialist: a study guide]. Starobilsk, 120 s.
11. Azhazha M. A. 2018. Samomenedzhment v orhanakh publicnogo administruvannia: Metodychnyi posibnyk [Self-management in public administration: a methodical manual]. Zaporizhzhia. 40 s.
12. Pryshchak M. D., Lesko O. Y. 2016. Psykhologhiia upravlinnia v orhanizatsii : navchalnyi posibnyk [Psychology of management in an organization: a manual]. 2-he vyd., pererob. i dop. Vinnytsia. 150 s.